

*Sasi Rebeka**

KURD FÜGGETLENEDÉSI TÖREKVÉSEK ÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK VÁLASZREAKCIÓJA - ESETTANULMÁNY A KURD KISEBBSÉGRŐL

1 Bevezetés

A vietnámi háború hatásának köszönhetően alakult ki az amerikai külpolitika úgynevezett Nixon-doktrínája, melynek értelmében, többek között, az USA védelmet biztosít a nukleáris fenyegetéstől azon nemzetek számára, melyek formális szövetségi rendszerben vannak az Amerikai Egyesült Államokkal, vagy melyek fennmaradása és stabilitása alapvető fontosságú az USA biztonságpolitikai szempontjait és érdekelttségét tekintve. A Nixon-doktrína értelmében tehát azon térségekben, amelyeket a hagyományos katonai szövetségek közvetlenül nem fednek le teljes mértékben (értsd: olyannyira, hogy a térség fölötti dominancia kérdése megkérdőjelezhetetlen legyen a szovjet beavatkozási potenciál mértékében), előtérbe kerülnek azon állami szereplők, amelyek az USA biztonságának szavatolásában kulcsfontosságúak. A Kurdisztánt is magába foglaló közel-keleti térségben a fenti kritériumnak Törökország és Izrael felel meg elsősorban.¹

Ennek megfelelően jelen tanulmány hipotézise az, hogy az USA a Törökországgal való politikai- és katonai kapcsolatait geostratégiai-
lag fontosabbnak értékeli, semmint, hogy nyíltan támogassa a kurdok azon törekvését, hogy független államot hozzanak létre a jelenlegi Irak területén. Tekintve pedig ezen megfontolásnak az amerikai diplomáciai hagyományokba nyúló gyökerei mélységét, ennek változása rövid-

* Sasi Rebeka, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, joghallgató, sasi.rebeka@gmail.com.

¹ A tanulmány során Kurdisztánra, mint arra a közigazgatási hatáskörökkel nem rendelkező földrajzi térségre hivatkozunk, mely Törökország, Irak, Irán és Szíria határvidékén terül el és jelentős mértékben a kurd kisebbség tagjai lakják.

illetve középtávon nem valószínű. Annak ellenére sem, hogy az iraki kurdok több esetben igyekeztek jelét adni a 2017-es függetlenségi népszavazásuk előtt és után is annak, hogy az újonnan létrejövő államuk, szándékaik szerint egy, az USA szövetségi rendszerébe illeszkedő entitás volna.

Jelen tanulmány célja, hogy megkeresse arra a kérdésre a választ, amely a 2017-es iraki népszavazás után egyértelműen adja magát: miért nem támogatták a nemzetközi politika szereplői, főként az Egyesült Államok, a független, autonóm Kurdisztán, mint egységes állam létrejöttét a 2017-es iraki népszavazás után? A kérdésre elsősorban geopolitikai szempontok figyelembevételével fogjuk megtalálni a választ és ezek kapcsán kerül elemzésre az Amerikai Egyesült Államok be nem avatkozásának tudatos, explicit döntése, valamint a Törökországgal és Irakkal fenntartott politikai kapcsolatai. Tekintve, hogy a szóban forgó népszavazás a közelmúltban zajlott le, így a releváns szakirodalom mellett e tanulmány nagy mértékben támaszkodik online és nyomtatott hírforrásokban megjelent elemzésekre is.

2 Új állam létrejötte

Egy új, független állam létrejöttének kérdése számos jogi és természetesen politikai dilemmát vet fel. Lattman ezt úgy fogalmazza meg a tanulmányában, hogy „az összes elérhető terület már „foglalt” a létező államok által, nem jöhet létre új állam a semmiből anélkül, hogy ne sérüljön egy már létező állam szuverenitása”.² Ez azt a következtetést vonja maga után, hogy egy új ország, csak egy másikból való elszakadással jöhet létre, ez pedig sosem jár konfliktusok nélkül a bilaterális vagy adott esetben multilaterális kapcsolatok tekintetében.

Ahhoz, hogy egy adott ország, *de jure* és *de facto* is függetlenedni tudjon, különböző kritériumok teljesítésére van szükség, melyeket az 1933-as montevideói egyezmény foglalja magába. Az egyezmény nem-

² Lattmann, Tamás: Kurdisztán És Katalónia Mint Új Államok? Csapdába Esve A Szuverenitás És A Népek Önrendelkezéshez Való Joga Között. In: *International Law Reflection2017/12/HU*. 2017.

zetközi szokásjogon alapulva definiálja az állam fogalmát, valamint meghatározza azt a négy ismérvet, amelyek alapján független, önálló országgént kell tekinteni egy adott területre. Az előbb említett egyezmény értelmében „az államnak, mint a nemzetközi jog alanyának a következő tulajdonságokkal kell rendelkeznie: (a) állandó népesség; (b) meghatározott terület; (c) kormány; és (d) a más államokkal való kapcsolatfelvétel képessége”.³ Ezen kritériumok alapján, csak akkor tekinthetünk önálló államnak egy kormányzattal és lakossággal rendelkező térséget, ha létezésének legitimitását más országok is elfogadják.

A kurd kisebbség esetében a függetlenedési törekvések esetleges összehangolását nehezíti, hogy több különböző ország területén, kisebb-nagyobb lélekszámú csoportokban élnek, így Törökországban, Irakban, Iránban és Szíriában, valamint, hogy törekvéseikben sem egységesek. Míg az iraki kurdok esetében artikulált törekvés egy önálló állam létrehozása, az Iránban élő kurdok esetében a kulturális identitás megélésnek lehetősége inkább a cél.

A területi államok pedig, annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben már enyhébb politikai és stratégiai eszközökkel próbálják megfékezni a kurdok szeparatista tevékenységeit, kitaranak amellett, hogy továbbra is támogassák egymást (támogatásról főként Törökország és Szíria esetében beszélhetünk) ezen akciók megakadályozása érdekében.

A fentiekből következően az egyik legfontosabb előfeltétele annak, hogy egy önálló állam létrejöhessen az, hogy más államok – és politikai szempontból közülük is kiemelten egyes nagyhatalmak – elismerjék az elszakadást követően létrejövő új államot. A kurdok esetében ez indokolttá teszi mindenekelőtt az amerikai diplomácia megnyerését az elszakadási törekvéseikhez.

³ ‘Treaty Series Treaties And International Engagements Registered With The Secretariat Of The League Of Nations’ (1936) CLXV.

3 A kurd egység és azon belül az iraki kurd kisebbség

A kurdok, mint különálló népcsoport, az egyik legnagyobb lélekszámú etnikai kisebbség a világon. „A kurd egység és egy önálló Kurdisztán megteremtésének gondolatát a korszak legelismertebb kurd vezetője, Obajdalláh sejk fogalmazta meg a 19. század végén, akinek a mozgalma tekinthető a modern értelemben vett kurd nacionalizmus első megnyilvánulásának...”⁴ Ez azt jelenti, hogy már az 1800-as évek végétől kezdve felmerült annak gondolata, hogy a kurdok egy önálló, független államot hozzanak létre. E függetlenedési szándékoknak két alapját fontos megemlíteni ahhoz, hogy megérthessük a későbbi separatista és függetlenedési dinamikákat. Az első, a kurd identitásból fakad, melynek kifejezéseként e népcsoport már hosszú idő óta szeretett volna elszakadni a perzsa és török területekről és ezáltal egy önálló, kurdok által igazgatott államot létrehozni. A másik alapot pedig az örmény terjeszkedéstől való félelem biztosította, hiszen féltek, hogy az örmény hatalmi törekvések akár a kurd területeket is veszélyeztethetik. Az elnyomástól való félelem és az önálló egység létrehozása, ahol a kurdok egyesülni tudnak, megerősítette őket abban, hogy érdemes a saját, autonóm területért küzdeni. Ez a tudat, ez a fajta megerősítés pedig végig kísérte a kurdok egységes állam iránti törekvéseit a 20. század teljes egészén.

A 20. században, nemzetközi szinten az önálló kurd állam gondolata bár felvetődött az Oszmán Birodalomra vonatkozó 1921-es sèvres-i békeszerződés kontextusában, azonban a sèvres-i béke revíziójaként elfogadott 1923-as lausanne-i békeszerződés már nem rendelkezett ilyen ponttal.⁵ A független Kurdisztán megteremtésére vonatkozó törekvések ettől nem szűntek meg, és például Irak relációjában olyan eseménysorozatokról lehet beszámolni, mint az 1943-ban kirobbant,

⁴ N Rózsa, Erzsébet: A Kisebbség Fogalma a Közel-Keleten. Egy Esettanulmány: A Kurdok. In: *REGIO* (26). 2018.

⁵ Siska, Katalin: A Kisebbségi jogok alakulása Törökországban, különös tekintettel a lausanne-i szerződés rendelkezéseire. In: *Iustum Aequum Salutare XII*. 2016. 3. 2016, 174.

Molla Mustafa Barzani vezette felkelése, melyet az iraki fegyveres erők 1945-ben kíméletlenül levertek és ezután megtoroltak.

Irakban a kurdok száma öt- és nyolcmillió fő közé tehető és főként az ország északi, valamint északkeleti területén élnek.

„A Huszein-rezsim 2003-as megdöntése alapvetően formálta át Irakot, és korábban nem látott lehetőségeket teremtett az ország kurd lakossága számára.”⁶ Az elnyomó rezsim megszűnése azt jelentette a kurd közösség számára, hogy a következő években szabadabban, saját politikai képviselőiket létrehozva élhettek Irak északi térségében. Annak ellenére, hogy ebben az évben az Amerikai Egyesült Államok sikeresen megdöntötte Szaddam Huszein autoriter kormányát és megszállta Irakot, a kurdok képesek voltak egyfajta autonómiát kialakítani az előbb említett térségben, kissé elkülönülve az irakiaktól. Az országban káosz uralkodott és a kurd vezetőség ebben a helyzetben látta meg azt a lehetőséget, hogy minél gyorsabban és a lehető legkevesebb figyelmet magára vonva szilárdítsa meg a népe helyzetét az országon belül. Ahogy Csiki fogalmaz, a kurdok úgynevezett lehetőségstruktúrák segítségével próbálták meg terjeszkedni és egyre nagyobb önállóságot kialakítani az iraki Kurdisztán területén.

2004. márciusában létrejött a *de jure*, Irak által is elfogadott Kurdisztáni Regionális Kormányzat (KRK), amely azt is jelentette, hogy a kurd közösség autonóm döntéshozatali jogait kiszélesítették. Az újonnan elfogadott iraki alkotmány már tartalmazott az ország etnikailag színes jellegére való utalást, valamint lehetőséget biztosított az etnikai és vallási közösségeknek, hogy képviseltesék magukat. „Alapvető jelentőségű volt az 53/A cikkely, amely a Kurdisztáni Regionális Kormányzat, valamint autonóm közigazgatási szerveinek, regionális végrehajtó, törvényhozó és bírói hatalmának létrehozásáról rendelkezett. Erősítette a kurdok jogköreit pénzügyi, katonai és rendvédelmi kérdésekben, és legalizálta a pesmerga milícia fennmaradását (54/A cikkely).”⁷

Irak 2005-ös alkotmánya tehát elismeri az ország északi részén található autonóm kurdisztáni régiót, amelyet azóta is a Kurdisztáni Re-

⁶ Csiki, Tamás: Érdekek, lehetőségek és stabilitás Észak-Irakban. In: *Nemzet és Biztonság* 2011/3. szám, 15.

⁷ *U.o.*, 19.

gionális Kormányzat irányít. Ez több évtizeden keresztül húzóó, politikai és katonai erőfeszítések eredménye volt, melyek következtében mára Irak lett az egyetlen olyan ország, amely önálló döntéshozatali kompetenciákkal járó önkormányzatiságot biztosít a kurdok számára. Már 2014-től kezdődően folytak a tárgyalások a kurdok és az irakiak között a terület önállósodásának kérdéséről, azonban ezeket a tárgyalásokat meg kellett szakítani az Iszlám Állam (ISIS) térhódítása miatt.⁸ Az irakiak és a kurdok együttesen vették fel a harcot a radikális iszlám csoport további terjeszkedése ellen és későbbre halasztották a függetlenedés kérdésének megvitatását.

A téma 2017-ben vetődött fel ismét. Ebben az évben, szeptember 25-én a területen élő kurd vezetés kezdeményezésére népszavazást tartottak arról, hogy szeretnék-e az iraki kurdok, hogy létrejöjjen egy önálló, független, autonóm Kurdisztán, ezt pedig elsöprö többséggel megszavazta a népszavazáson részt vevö 3.3 millió kurd mintegy 93%-a.⁹ Az eredeti kérdés a referendum kapcsán így szólt: „Akarja-e, hogy a kurdisztáni régió és a régió közigazgatásán kívül esö kurdisztáni területek önálló állammá váljanak?”¹⁰ Azonban függetlenül attól, hogy a kurdok által ellenörzött területek lakói támogatták a függetlenedést, a népszavazásnak nem volt semmilyen joghatása, tekintve, hogy az iraki legfelsöb bíróság kimondta e népszavazás alkotmányellenességét. Az iraki KRK vezetője, Nechirvan Barzani „egyoldalúnak” nevezte ezt a döntést, de kijelentette, hogy nem fogja megtámadni azt.¹¹ A népszavazás így „mindössze” annyit jelentett az iraki kurd kisebbség számára, hogy nyilvánvalóvá tette a közös szándékot az önálló Kurdisztán létrejöttére vonatkozóan és megerösítette öket a hitükben, hogy a kurdok kiemelkedö többsége az elszakadást és a függetlenséget pártolja.

⁸ Forrás: 'Iraqi Kurdistan Profile' *BBC News*, 2018. április 25. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2021.12.14.

⁹ Forrás: Iraq's Kurds vote 'yes' to independent state in referendum - official results. *Deutsche Welle*, 2017. szeptember 27. Letöltés helye: www.dw.com; letöltés ideje: 2021.11.17.

¹⁰ Knights, Michael: What Is At Stake In Iraqi Kurdish Vote For Independence? *BBC News*, 2017. szeptember 18. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2021.12.12.

¹¹ Forrás: 'Iraq Supreme Court rules Kurdish referendum unconstitutional' *BBC News*, 2017. november 20. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2021.08.13.

4 Az USA és egyéb nagyhatalmak válaszreakciója

4.1 Törökország és Irán

Ebben a részben a nagyhatalmak, azon belül is főként az Amerikai Egyesült Államok politikai válaszreakciója kerül bemutatásra, mint azon szereplő, mely a nagyhatalmak közül még mindig a legerősebb befolyással rendelkezik a közel-keleti térség felett.

Mielőtt azonban az USA reakcióját elemeznénk, fontos két másik ország hozzáállása is a kurdok helyzetének megértéséhez. A legfőbb opponensek, akik nem támogatták az iraki kurd népszavazást és annak esetleges pozitív kimenetelét, Törökország és Irán voltak. A két közel-keleti nagyhatalom aggodalmát fejezte ki afelől, hogy a megszávozott referendum miatt a saját országuk területén is elkezdődnek a szeparatista tüntetések és kurd felkelések.¹² Ez természetesen belpolitikai viszályhoz vezetett volna a saját országuk területén belül, ezt pedig igyekeztek elkerülni.

Irán a maga részéről régóta kapcsolatban áll az iraki kurdokkal, különösen az ISIS elleni közös erőfeszítések során. A kölcsönös érdekek gazdaságilag is összehozták az iraki kurdokat és Iránt. A KRK-iráni határ a kereskedelem egyik forró pontja, Máhábád városa az Iránba érkező iraki kurd áruk helyszínéül szolgál. Paradox módon a KRK és Irán közötti átjárás a népszavazás után iráni megtorlást váltott ki. Irán attól tartott, hogy a határain való könnyebb átkelés valószínűvé teszi az elszakadásra való ösztönzést saját kurd kisebbsége körében.¹³ Világosan látható, hogy annak ellenére, hogy Irán és az iraki kurdok közötti kapcsolat kifejezetten jónak volt mondható az ISIS elleni közös célok miatt, Iránnak mégsem áll érdekében támogatni a kurdok függetlenedését.

¹² Ezen aggodalom közös egyeztetéseket és közös fellépést is eredményezett már többször. Lásd például: Srivastava, Mehul - Bozorgmehr, Najmeh: Turkey, Iran and Iraq pledge to act jointly against Kurdistan. *Financial Times*, 2017. október 05. Letöltés helye: www.ft.com; letöltés ideje: 2022.09.28.

¹³ Katie Klain, Lisel Hintz: A Series Of Miscalculations: The Kurdish Referendum And Its Fallout. *The Global Observatory*, 2017. december 19. Letöltés helye: www.reliefweb.int; letöltés ideje: 2021.11.29.

Törökország mindig is élesen ellenezte a kurdok önállóságra törekvéseit. Tekintve, hogy a kurdok igen nagy számban élnek a mai Törökország területén, így a törököknek valóban lenne oka az aggodalomra egy esetleges kurd függetlenedési kísérlet során, hiszen a kisebbség 15-20%-át teszi ki Törökország népességének.¹⁴

Esélyes, hogy az iraki kurdok esetleges függetlenedése után a Törökországban és Iránban élő kurd kisebbség is cselekvésre szánja el magát, függetlenül ezen törekvések megvalósulásának realitásától. A kurdok évszázadok óta nem értek el olyan sikereket az önálló államra való törekvés területén, mint a 21. század folyamán. Nem zárható ki, hogy az iraki sikereket látván a jövőben a török és iráni területeken élő kurdok még erőteljesebben fókuszálnának a függetlenedési terveikre, és ezek támogatására szövetségeseket toboroznának regionális és nemzetközi szinten is. Törökországnak és Iránnak nem érdeke támogatni ezeket az önállósági törekvéseket, hiszen jelentős területeket veszítenének el ezek sikeressége esetén.

3.2 Az Amerikai Egyesült Államok

A tanulmány ebben a részében először áttekintjük, az Amerikai Egyesült Államok kurd autonómiához való hozzáállását, hogy melyek azok az általános okok, amelyek miatt a nagyhatalom nem támogatja ezeket a törekvéseket, ezután pedig egy szűkebb, specifikusabb szempont vizsgálata következik.

Kissinger részletesen elemzi a Perzsa-öböl országainak és az Amerikai Egyesült Államoknak a kapcsolatát. Számtalan tényezőre vezethető vissza például az is, hogy Iraknak és Iránnak évtizedek óta miért kimondottan rossz az USA-val való kapcsolata. Ilyen negatív esemény volt például az amerikai katonai és politikai beavatkozás az Öböl-háborúba, valamint a Szaddam-rezsim nyugatellenes politikája. Annak érdekében, hogy a stabilitás biztosított legyen a Közel-Ke-

¹⁴ Forrás: 'Who are the Kurds?' *BBC News*, 2019. október 15. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2021.12.12.

leten, az Egyesült Államoknak olyan szövetségesre volt szüksége, aki egy esetleges fegyveres támadás esetén támogatni tudná az amerikai erőket. Az egyik legfontosabb ilyen szövetséges éppen a NATO tag-állam Törökország lehet. Ez az állam Irakkal és Iránnal szomszédos, ami azt jelenti, hogy egy konfliktus kialakulása esetén az USA-val való együttműködése döntő tényező is lehet.¹⁵ Amerikának stratégiai érdekében áll jó politikai kapcsolatot ápolnia Törökországgal, mivel egy jelentős területtel és katonai felszereltséggel bíró állam szövetsége a közel-keleti gócpontban hasznos a számára. Az Egyesült Államoknak szüksége van politikai szövetségesekre és kompromisszumokra annak érdekében, hogy a közel-keleti stratégiai helyzete biztosított és minél stabilabb legyen.

Az amerikaiak joggal tarthatnak attól, hogy egy független kurd állam kialakulása Irak északi részén negatív hatással lenne Törökországra és megingatná annak elkötelezettségét az USA Öböl-politikájának támogatása mellett.¹⁶ Törökország, Amerika egyik legnagyobb, a régióban lévő szövetséges kiemelkedő szereppel bír és bármilyen politikai lépése hatással lehet a közel-keleti országok jövőjére. Az Egyesült Államoknak nem érdeke, hogy magára haragítsa a mindenkori török kormányzatot, ezért is igyekszik semlegesen állni a kurd függetlenedés témájához.

Az 1990-es években Irak északi régiója infrastrukturális és gazdasági szinten is le volt maradva az ország többi részéhez képest, ami főként az Öböl-háború eseményeinek volt köszönhető. „...az észak-iraki régió romokban heverő infrastruktúráját részben önerőből, részben külföldi segélyekből sikerült jórészt újjáépíteni, megteremtették az alapot egy kurd regionális kormányzat létrehozásához és a de facto autonómiához. E lehetőséget azonban az ENSZ BT 688. számú határozata által létrehozott északi (Dahuk és Erbil kormányzóságokat lefedő) repüléstilalmi zóna, és az ott folyó Provide Comfort és Northern

¹⁵ Kissinger, Henry: *Korszakváltás Az Amerikai Külpolitikában?* Budapest: Panem Kiadó. 2002.

¹⁶ Knights, Michael: What Is At Stake In Iraqi Kurdish Vote For Independence? *BBC News*. 2017. szeptember 17. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2021.12.12.

Watch nemzetközi légtér-ellenőrzési műveletek biztosították.”¹⁷ A kurd közösség ekkoriban kezdett egyre jobban szimpatizálni az USA-val is, hiszen bíztak a nagyhatalom támogatásában a minél szélesebb körű autonómia elérésének érdekében. Az Egyesült Államok pedig a szövetségépítés jegyében bizonyos mértékig igyekezett kihasználni a kurdok szimpátiáját. „A kurd politikai erők 1991-ben csatlakoztak az Egyesült Államok által támogatott, iraki ellenzékieket tömörítő Iraki Nemzeti Kongresszushoz, és megengedték, hogy az kurd területen működjön”.¹⁸ Amerika szövetségeseiként harcoltak az elnyomó Huszein-rezsim ellen, utat biztosítottak az amerikai csapatoknak a területükön keresztül és később az amerikaiak felhívására harcoltak az Iszlám Állam ellen is. Tekintve, hogy az Öböl-háborút követően milyen megítélése volt az USA-nak a térség számos országában, így az amerikai közeledés a kurdok részéről nem volt kockázat nélküli taktika. Az USA támogatásával azonban a kurdok sikeresen kerültek ki a polgárháborúból és a 2000-es évek elejére már hivatalosan is az amerikaiak támogatását élvezhették.

A tanulmány szempontjából fontos kitérni az utóbbi évek amerikai adminisztrációjának elemzésére is a kurd kérdés kapcsán.

2017 és 2020 között Donald Trump amerikai elnök az „*America first*” jelmondat égisze alatt megkérdőjelezte az Egyesült Államoknak a „világrendőr szerepét”. Ennek megfelelően született meg például 2020. február 29-én az ún. Dohai Egyezmény, melynek keretében megállapodtak az Afganisztánban állomásozó amerikai erők fokozatos kivonásáról.¹⁹

A kurd függetlenség kérdésében a Fehér Ház egyértelműen kijelentette, hogy nem támogatja az iraki referendumot. Sőt, hozzátette, hogy az iraki népszavazás nagyobb prioritásoktól vonja el a figyelmet, mivel jelenleg az Iszlám Állam (ISIS) terjeszkedése sokkal előrébbvaló probléma, mint a kurdok függetlenedésre való törekvése. Az Egyesült

¹⁷ Csiki 2011, *i.m.* 17.

¹⁸ *U.o.*, 17.

¹⁹ Az Egyezmény teljes neve: Agreement for Bringing Peace to Afghanistan between the Islamic Emirate of Afghanistan which is not recognized by the United States as a state and is known as the Taliban and the United States of America

Államok ezzel kapcsolatban hivatalos közleményt is kiadott, melyben leszögezik: „Az Egyesült Államok nem támogatja a kurd regionális kormány azon szándékát, hogy még ebben a hónapban népszavazást tartson” - közölte [...] Sarah Huckabee Sanders, a Fehér Ház sajtótitkára. Az Egyesült Államok többször hangsúlyozta a Kurdisztáni Regionális Kormány vezetőinek, hogy a népszavazás elvonja a figyelmet az [Iszlám Állam] legyőzésére és a felszabadított területek stabilizálására irányuló erőfeszítésekről”.²⁰

Ez azonban nem csak Irak területén volt jellemző a Trump adminisztráció alatt. „Az ISIS elleni harc szűk keresztmetszetnek bizonyult az Egyesült Államok- mint fő szponzor - és a kurdok érdekrendszeireiben. Washington a szíriai konfliktusban akkoriban az Iszlám Állam visszaszorítására koncentrált, így nem állt sem érdekében, sem szándékában, sem módjában a szíriai kurdoknak az azon túlmutató törekvései mellett elköteleződni.”²¹ Amerika világossá tette ebben az időben, hogy mik a prioritások számára a hazai, valamint a nemzetközi események szempontjából. A kurd kisebbség támogatása pedig az ISIS elleni harccal egy időben nem tartozott ezek közé a prioritások közé.

Végezetül megjegyzendő, hogy az új amerikai elnök, Joe Biden 2021. januári beiktatása és a tanulmány megírása óta még nem telt el elég idő ahhoz, hogy messzemenő feltételezésbe bocsátkozzunk azzal kapcsolatban, hogy az új elnök milyen irányú külpolitikát tervez folytatni a kurd kérdésben, ha egyáltalán napirendre kerül ez. Az azonban elmondható, hogy 2021-ben „Joe Biden, valamint külügyminisztere és védelmi minisztere, Antony Blinken és Lloyd Austin, nagy tapasztalattal rendelkeznek a kurd kérdésben és bizonyos mértékig erős kurdbarát múltjuk van. Valószínűleg az elkövetkező időben ők fogják szorgalmazni a kurd szereplők és Törökország közötti kompromisszumot.”²² A tanulmány megjelenésének évében, 2022-ben azonban pontosan

²⁰ Toosi, Nahal: U.S. Demands Iraqi Kurds Cancel Vote On Independence. *POLITICO*. 2017. szeptember 15. Letöltés helye: www.politico.com; letöltés ideje: 2021.12.21.

²¹ Bozsogi, Boglárka: Kurd nemzetállami törekvések: megosztottság és konfliktus Szíriában. *Külgügyi Szemle*, 19 (3). 2020.

²² Jasim, Dastan: Biden's Challenge: Kurdish Autonomy and Turkish Expansionism. In: *Giga Focus* 21 (01). 2021.

ezen feltételezések ellentéte kezd kibontakozni a politikai nagyhatalmi összecsapások színpadán. Michael Rubin legújabb külpolitikai elemzésében egyenesen addig megy, hogy kijelentse Biden „elárulta” a kurd közösséget azzal, hogy Erdogannek és csapatainak fegyverek és F-16-os repülőgépek iránti beszerzéseit erősen támogatta, annak ellenére, hogy ezeket valószínűsíthetően kisebbségek ellen is bevetheti a török kormányzat. Rubin érvelése szerint a kurdok, ciprusiak és az örmények nem érezhetik biztonságban magukat egy olyan közegben, ahol Erdogan és az emberei akár fegyveres erővel is megtorolhatnak szeparatista vagy egyéb törekvéseket.²³ A kurdok tehát egyelőre magukra vannak utalva. Annak ellenére, hogy az iraki kurdok állnak a legközelebb bármilyen szeparatista cél eléréséhez, a helyzetük a régióban még így is számtalan olyan kiszámíthatatlansági tényezőtől terhelt, melyek alakulása rajtuk kívül álló hatalmi központokban meghozott döntések függvénye. A többi országban kisebb csoportban élő kurdoknak pedig ennek megfelelő helyi értéken kell kezelniük arra való esélyeiket, hogy egyszer egy különálló és nagyhatalmak által elismert, jó esetben pedig támogatott Kurdisztán jöjjön létre.

5 Összegzés

Egy új állam létrejöttét és függetlenedését nagyon ritkán támogatják egybehangzóan a nemzetközi politika aktorai. A kurdok több, mint száz éve harcolnak önálló államuk megalapításáért, azonban nyíltan és egyértelműen egy nagyhatalmi szereplő sem támogatja őket ezen céljuk elérésben, mely alól az USA sem kivétel. Ahogy arra többek között Peter Gowan is rámutatott, a „humanitárius idealizmus” helyett az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájának magját továbbra is inkább a „realista” gyökerekből eredő gazdasági - biztonsági - és politikai önérdék és annak nemzetközi védelme adja.²⁴ Vagyis az USA

²³ Rubin, Michael: *Joe Biden's Betrayal of the Syrian Kurds Is as Great as Donald Trump's*. 2022.

²⁴ Gowan, Peter: *The Global Gamble: Washington's Faustian Bid for World Dominance*. London / New York: Verso. 1999, 141–186.

számára fontosabb, hogy elsősorban a saját maga számára biztosítson védelmet szövetségesei révén. A Nixon-doktrína „tovább élése” ennyiben tehát továbbra is érzékelhető az amerikai külpolitikán belül.

Az Amerikai Egyesült Államoknak ezáltal nem érdeke a közel-keleti kurd kisebbséget támogatni saját államuk létrehozására vonatkozó törekvéseikben. Az USA az Öböl-háborúk óta igyekszik ellenőrzése alatt tartani a közel-keleti régiót és szövetségeseket keresni annak érdekében, hogy minél több országot bevethessenek egy olyan esetleges fenyegetéssel szemben, mely az USA külpolitikai érdekeinek megfelelő *status quo* megbontásával fenyeget. A közel-keleti térségben e cél támogatásában Izrael mellett első sorban Törökországra számíthat az USA, melynek mindenkori vezetése azonban egybehangzóan elutasítja a kurd függetlenedési törekvéseket. Az Egyesült Államoknak mérlegelnie kellett, hogy inkább a törökök szövetségét élvezik vagy pedig a kurdok függetlenedését támogatják. Az USA az előbbi mellett döntött, hiszen a reálpolitikai érdekei ezt kívánták.

A kurd összefogás nem elég egy autonóm állam létrejöttéhez és biztonságos felügyeletéhez. Mindenképpen szükséges más államok nyílt támogatása a függetlenség elérésében, hiszen csak így alakulhat meg *de facto* és *de jure* is egy új, önálló ország.

Irodalomjegyzék

- Bozsogi Boglárka: Kurd nemzetállami törekvések: megosztottság és konfliktus Szíriában. In: *Küügyi Szemle* 2020/03. 2020.
- Csiki, Tamás: Érdekek, lehetőségek és stabilitás Észak-Irakban. In: *Nemzet és Biztonság* 2011/3. szám.
- Gowan, Peter: *The Global Gamble: Washington's Faustian Bid for World Dominance*. London / New York: Verso. 1999.
- Iraq Supreme Court rules Kurdish referendum unconstitutional. *BBC News*, 2017.11.20. Letöltés helye: www.bbc.com letöltés ideje: 2021. 08. 13.
- Iraq's Kurds vote 'yes' to independent state in referendum – official results. Deutsche Welle, 2017.09.27. Letöltés helye: www.dw.com letöltés ideje: 2021. 11. 17.
- Iraqi Kurdistan Profile. *BBC News*, 2018.04.25. Letöltés helye: www.bbc.com letöltés ideje: 2021. 12. 14.
- Jasim, Dastan: Biden's Challenge: Kurdish Autonomy and Turkish Expansionism. In: *Giga Focus* 21 (01). 2021.
- Kissinger, Henry: *Korszakváltás Az Amerikai Külpolitikában?* Budapest: Panem Kiadó. 2002.
- Klain, Katie and Hintz Lisel: A Series Of Miscalculations: The Kurdish Referendum And Its Fallout. In: *The Global Observatory*. 2017. Letöltés helye: <https://theglobalobservatory.org/2017/12/series-miscalculations-kurdish-referendum-and-fallout> letöltés ideje: 2021. 11. 29.
- Knights, Michael: What Is At Stake In Iraqi Kurdish Vote For Independence? In: *BBC News*. 2017. Letöltés helye: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41239673> letöltés ideje: 2021. 12. 12.
- Lattmann Tamás: Kurdisztán És Katalónia Mint Új Államok? Csapdába Esve A Szuverenitás És A Népek Önrendelkezéshez Való Joga Között. In: *International Law Reflection* 2017/12/HU. 2017. Letöltés helye: https://www.dokumenty-iir.cz/ILR/2017/ILR-2017_12_HU_.pdf letöltés ideje: 2021. 08. 12.
- N. Rózsa Erzsébet: A Kisebbség Fogalma A Közel-Keleten. Egy Esettanulmány: A Kurdok. In: *REGIO*. 2018/1. 2018. Letöltés helye: <http://real-j.mtak.hu/12765/2/199-321-4-PB.pdf> letöltés ideje: 2021. 08. 17.
- Rubin, Michael: Joe Biden's Betrayal of the Syrian Kurds Is as Great as Donald Trump's. 2022. Letöltés helye: <https://www.aei.org/op-eds/joe-bidens-betrayal-of-the-syrian-kurds-is-as-great-as-donald-trumps/> letöltés ideje: 2022. 08. 30.
- Siska Katalin: A Kisebbségi jogok alakulása Törökországban, különös tekintettel a

- Lausanne-i békeszerződés rendelkezéseire. In: *Iustum Aequum Salutare XII*. 2016. 3. 2016, 174.
- Srivastava, Mehul - Bozorgmehr, Najmeh: Turkey, Iran and Iraq pledge to act jointly against Kurdistan. *Financial Times*, 2017. október 05. Letöltés helye: <https://www.ft.com/content/7ffbe06e-a9b6-11e7-ab55-27219df83c97>; letöltés ideje: 2022.09.28.
- Toosi, Nahal: U.S. Demands Iraqi Kurds Cancel Vote On Independence. In: *POLITICO*. 2017. Letöltés helye: <https://www.politico.com/story/2017/09/15/us-demands-iraqi-kurds-cancel-independence-vote-242789> letöltés ideje: 2021. 12. 21.
- Treaty Series Treaties And International Engagements Registered With The Secretariat Of The League Of Nations' (1936) CLXV Letöltés helye: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20165/v165.pdf> letöltés ideje: 2021. 08. 16.
- Who are the Kurds? *BBC News*, 2019.10.15. Letöltés helye: www.bbc.com letöltés ideje: 2021. 12. 12.